

Aleksandra Kruk

Liberałowie w Parlamencie Europejskim

Rocznik Integracji Europejskiej nr 6, 301-311

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALEKSANDRA KRUK

Łódź

Liberałowie w Parlamencie Europejskim

Proces integracji europejskiej po II wojnie światowej zdominowali chadecy. Liberałowie nie utrwalili się w pamięci jako zwolennicy integracji po II wojnie światowej tak mocno, jak inne ugrupowania polityczne¹. Jednak myśl liberalna inspirowała i przebiła się wśród koncepcji traktujących o wizjach integracji kontynentu. Sami zwolennicy też liberalnych zaczęli organizować się już w XIX wieku.

W 1823 roku we Francji został przyjęty Plan Liberałów na rzecz wznowienia rewolucji. Atmosferę propagowania też liberalnych oddaje *Historii Europy w XIX wieku* włoskiego filozofa Benedetto Croce². Na rozwój idei liberalnych wpłynęli kolejni przewodniczący Międzynarodówki Liberalnej: Hiszpan Salvador de Madariaga (1848–1952), Belg Roger Motz (1952–1958), Włoch Onorevole Giovanni Malagodi (1958–1966 i 1982–1989), Holender Edzo Toxopeus (1966–1970), Luksemburczyk Gaston Thorn (1970–1982), Hiszpan Adolf Suarez (1989–1991), Niemiec Otto Lambsdorff (1991–1994), Brytyjczyk David Steel (1994–1996), Holender Frits Bolkenstein (1996–1999), Belgijka Annemie Neyts-Uytterbroeck (1999–2005)³, Irlandczyk lord John Alderdice (2005–2009), od 2009 roku Holender Hans van Baalen⁴.

Przewodniczącymi honorowymi Międzynarodówki Liberalnej są Gaston Thorn i Otto von Lambsdorff. Tytułową funkcją patronów tej organizacji obdarowani zostali m.in. Ralf Dahrendorf, Sverrir Hermannsson z Irlandii, Walter Scheel, Henk Talsma z Holandii, G. Thorn, E. Toxopeus, Simone Veil z Francji i Bułgar Zeliu Zhelev⁵.

W XX wieku zwolennicy liberalizmu spotykali się w różnych miastach europejskich⁶. W 1946 roku przyjęli Deklarację Brukselską, a rok później Program Oksfordzki, uchwalony przez zwolenników liberalizmu z 19 państw. Celem twórców Manifestu Oksfordzkiego było łączenie na poziomie ponadnarodowym ugrupowań o podobnym programie. Organizowane później zjazdy zwolenników liberalizmu miały umożliwiać dyskusje i wymiany poglądów. Kolejne dokumenty programowe Międzynarodówki Liberalnej to: Apel Liberalny z Rzymu (1981 rok), Deklaracja Helsińska na rzecz Rozwoju (1990 rok), w 1987 roku w Ottawie uchwalony został Apel na rzecz Praw Człowieka, a w 1997 roku w Oxfordzie Manifest⁷.

¹ K. Kik, *Ideowe barwy jednoczenia Europy. Europejski proces integracyjny w programach i polityce głównych nurtów politycznych Europy Zachodniej*, Kielce 2005, s. 169.

² B. Croce, *Historia Europy w XIX wieku*, Warszawa 1998.

³ S. Mazur, *Międzynarodówka Liberalna*, w: *Organizacje międzynarodowe partii politycznych*, red. A. Zięba, Kraków 2005, s. 57; <http://www.liberal-international.org>.

⁴ *Hans van Baalen, President*, http://www.liberal-international.org/editorial.asp?ia_id=1133.

⁵ S. Mazur, op. cit., s. 33.

⁶ *Ibidem*, s. 21–22.

⁷ http://www.liberal-international.org/editorialIndex.asp?ia_id=533.

Wraz z formowaniem się struktur Wspólnot Europejskich, podobnie jak reprezentanci innych partii politycznych, tak i od 1952 roku liberałowie starali się swoje poglądy forsować na forum Wspólnego Zgromadzenia. Czynili to przez krótki czas w grupach narodowych, a następnie we frakcjach tworzonych ze względu na podziały ideologiczne⁸. 20 czerwca 1953 roku ukonstytuowały się trzy grupy polityczne, najmniej liczna po grupie chrześcijańsko-demokratycznej i socjalistach była grupa liberałów⁹. Przewodniczącym grupy został francuski polityk z Partii Radykalno-Socjalistycznej Yvon Delbos. Obok Y. Delbosa w dokumencie na temat konstytuowania grupy liberalnej wymienieni zostali M. Blank, A. Giovannini, G. Laffargue, J. Maroger, J. von Merkatz, R. Motz (zastępca przewodniczącej), V. E. Preusker (sekretarz), R. Reynaud, E. Schaus, R. de Saivre¹⁰. 3 grupy polityczne funkcjonowały do 1965 roku, gdy skład frakcji został poszerzony o Europejską Unię Demokratyczną. Wraz z przyjmowaniem nowych państw skład parlamentu ulegał zmianom¹¹. Frakcje stanowiły „drugą falę”¹² wspólnych działań partii politycznych po „tradycyjnych międzynarodówkach partyjnych”¹³.

Platforma liberalna była wspierana na forum powstałego w 1952 roku MLEU – Mouvement Libéral pour L'Europe Union (Ruch Liberalny Na Rzecz Zjednoczonej Euro-py). Ruch ten został w 1972 roku wchłonięty do Liberal International¹⁴.

Na początku lat pięćdziesiątych wpływy liberałów i ich reprezentacja były słabe ze względu na dominację innych ugrupowań oraz problemy partii liberalnych na poziomie krajowym. W tym czasie za propagatorów idei liberalnych uchodzili Włosi wraz z Giovanni Francesco Malagodi, liderem Partito Liberale Italiano (Włoskiej Partii Liberalnej). We Francji zwolennicy liberalizmu nie byli tak silni, jak chadecy – jednak należy zauważyć aktywność René Plevena i R. Mavera¹⁵. Niemieccy liberałowie bardziej skupiali się na sprawach wewnętrznych i podziale Niemiec, niż na kształcie integracji. Dopiero z końcem lat sześćdziesiątych zaczęli wykazywać większą aktywność¹⁶.

Podobnie jak francuski liberał René Pleven¹⁷, liberał Gaetano Martino, jako włoski minister spraw zagranicznych brał udział w konferencji w Mesynie. Gaetano Martino był zwolennikiem wyborów bezpośrednich do Zgromadzenia Parlamentarnego¹⁸. Ten propagator federalizmu opowiadał się za sytuacją, w której „parlament miał reprezen-

⁸ M. Witkowska, *Europejskie partie polityczne jako podmioty modernizacji*, w: K. A. Wojtaszczyk, *Modernizacja Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 341; A. Derewońko, *Grupy polityczne w Parlamencie Europejskim*, „Studia Europejskie” 2006, nr 3, s. 200.

⁹ Właściwa nazwa: (franc.) Groupe des Libéraux et Apparentés; (niem.) Fraktion des Liberalen und Nahestehenden; (włoski) Gruppo liberale e misto; (niderlandzki) Liberale fracite en geestverwanten.

¹⁰ *Informations. Constitutions des groupes politiques*, „Journal Officiel – Assemblée Commune”, 28.04.54, s. 309–310.

¹¹ A. Derewońko, op. cit., s. 202.

¹² J. Ruzkowski, *Parlament Europejski. Dynamika instytucjonalna i kompetencyjna*, Szczecin 2010, s. 126.

¹³ Ibidem.

¹⁴ L. Bardi, P. Ignazi, *Parlament Europejski*, Kraków 2005, s. 81; R. Hrbek, op. cit., s. 455.

¹⁵ S. Mazur, op. cit. s. 24.

¹⁶ Ibidem; K. Kik, op. cit., s. 170.

¹⁷ K. Kik, op. cit., s. 169.

¹⁸ G. Martino, *Ten years in the European Parliament (1957–1967). A scientist at the service of Europe. Parliamentary Speeches given during various periods of office*, „Political Series POLI 118 EN”.

tować jeden naród wyborców zamiast sześciu odrębnych. Była to szansa by pozwolić zabrznieć jednemu, europejskiemu głosowi. Włochy, Holandia i Belgia popierały tę ideę. Francja była przeciw¹⁹. Jak przypominał holenderski badacz Luuk van Middelaar: „W Hertoginnedal w 1956 roku włoski minister Martino i francuski sekretarz stanu Faure spierali się według obecnych «miał cały ranek», o to, czy traktat powinien zawierać ostateczny termin wyborów europejskich. Włoch chciał ustalenia daty, najchętniej w ciągu dziesięciu lat, bo trzeba «wiedzieć dokładnie, że naród europejski zostanie wezwany do urn między dniem dzisiejszym a wyznaczoną datą, aby wybrać swój parlament» ... Nie ustalono konkretnej daty wyborów, przypięczutowano za to obietnicę²⁰. Sam Gaetano Martino, profesor Uniwersytetu w Rzymie postulował nie tylko wzmocnienie roli Parlamentu Europejskiego poprzez bezpośrednie wybory. Jego zdaniem Parlament Europejski powinien być „mniej techniczny” a „bardziej polityczny²¹. Gaetano Martino twierdził, że nadzieją Europy jest wolność od „tyranii i wojny²². Dążył również do zbliżenia między Stanami Zjednoczonymi Ameryki a Europą. Profesor Uniwersytetu w Rzymie opowiadał się za rozwojem badań naukowych oraz popierał ideę funkcjonowania uniwersytetów europejskich. Parlamentarzysta postulował działania na rzecz zwiększenia liczby absolwentów studiów humanistycznych. Ponadto bronił idei rozwoju regionów, których rolę upatrywał w umacnianiu różnorodności w Europie. G. Martino uważał, że „polityczne, ekonomiczne, wojskowe porozumienia są potrzebne, ale niewystarczające. Prawdziwa baza jedności europejskiej jest w duchowej naturze²³. Włoch podkreślał, że wspólną europejską wartością są kultura i cywilizacja, propagowanie wolności jednostki, demokracji politycznej, rządów prawa. Często wracał w przemówieniach do swojego uczestnictwa w konferencji w Mesynie, podczas której zapadła decyzja o ustanowieniu wspólnego rynku. Wydarzenie to traktował jako krok w kierunku poszerzania Wspólnoty Europejskiej o nowych członków. Przede wszystkim zależało mu na przyłączeniu Wielkiej Brytanii i Skandynawii²⁴. W latach 1973–1975 w Parlamencie Europejskim przewodniczącym był holenderski liberal Cornelis Berkhouwer²⁵ – lider Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (Partii Ludowej na rzecz Wolności i Demokracji). C. Berkhouwer, orędownik integracji europejskiej twierdził: że liberalowie nie poprą „ani Europy ojczyzn, ani Europy biurokratów, ale Europę obywateli²⁶. Był zwolennikiem harmonizacji prawa wspól-

¹⁹ L. van Middelaar, *Przejsście do Europy. Historia pewnego początku*, Warszawa 2011, s. 326.

²⁰ Ibidem.

²¹ „The Europe of Hope”. *Speech given on 17.09.1962 at the European Parliament – Consultative Assembly of the Council of Europe*, w: G. Martino, op. cit.; por. K. Szczerski, *Reprezentacja wielopasmowa*, w: *Polscy eurodeputowani 2004–2009. Uwarunkowania działania i ocena skuteczności*, red. K. Szczerski, Kraków 2010, s. 13.

²² „The Europe of Hope”. *Speech given on 17.09.1962 at the European Parliament – Consultative Assembly of the Council of Europe*, w: G. Martino, op. cit.

²³ „European Unification”, 19.03.1958, w: G. Martino, *Ten years...*, op. cit.

²⁴ G. Martini, op. cit.

²⁵ P. Fontaine, *Podróż do serca Europy 1953–2009. Historia Grupy Chrześcijańskich Demokratów i Europejskiej Partii Ludowej w Parlamencie Europejskim*, Wstęp Hansa-Gerta Poetteringa, Przedmowa Josepha Daula, Liège 2010, s. 156.

²⁶ „Intervention Cornelis Berkhouwer. Déclaration du Président du Conseil de CE sur le programme de travail pour semestre 1977”. 12.01.1977. Materiały przekazane przez Biuro ALDE.

notowego. Podkreślał, że Europejczycy powinni mieć jednakowe paszporty²⁷. Uważał, że Parlament Europejski ma przeobrazić się z instytucji o charakterze doradczym w ciało posiadające zdolności decyzyjne. Podkreślał, że zadaniem Parlamentu Europejskiego jest bronienie demokracji, zwłaszcza, że Komisja uzyskiwała coraz więcej ponadnarodowej władzy. C. Berkhouwera nurtowały problemy, przed którymi stanęła Wspólnota Europejska. Zastanawiał się, czy jest atrakcyjna dla innych państw, gdy rozmyślał nad procesem rozszerzenia. Był również świadomy problemów, przed którymi stanęli Europejczycy, wskazywał na trudności spowodowane kryzysem paliwowym z 1973 roku czy pogłębiającą się w latach 1974–1976 inflacją²⁸.

Z czasem wkład liberalistów był bardziej widoczny. Uwidocznili się w utworzeniu w 1976 roku Federacji Partii Liberalnych, Demokratycznych i Reformistycznych. Powstanie federacji wiązało się z potrzebą przygotowania się europejskich partii liberalnych do pierwszych bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego. Zadaniem organizacji miało być pisanie manifestów, organizowanie kampanii wyborczych, propagowanie wartości liberalnych²⁹. W dodatku, jak zauważyli Luciano Bardi i Piero Ignazi, cechami charakterystycznymi federacji ponadnarodowych były problemy strukturalne, finansowe i tożsamościowe. Ich zdaniem: „nie ma również wspólnych inicjatyw politycznych, nie ma wspólnych programów i nie ma również, wyłączywszy PPE³⁰, wspólnych symboli”³¹. Powstała 27 marca 1976 roku Federacja Liberalistów i Demokratów Europejskich (FELD), skupiła 14 partii politycznych z 8 państw. Nie było reprezentacji z Irlandii. Francuska Partia Republikańska Valéry’ego Giscarda d’Estaing nie należała do Międzynarodówki Liberalnej. Federacja chciała powiększyć się o tę partię polityczną, mimo że miała już reprezentację francuską w postaci Mouvement des Radicaux de Gauche. Skład FELD był zróżnicowany np. VVD z Holandii, PR z Francji, Anglicy, Niemcy, D66 z Holandii³². Polityczna platforma liberalistów obfitowała w postulaty dotyczące umacniania demokracji, ochrony mniejszości, wzrostu gospodarczego, wolności i prawa do konkurencji³³. Została ogłoszona 26 marca 1976 roku w Stuttgarcie. Liberaliści zaznaczyli, że ich celem jest propagowanie liberalnych wartości, zmierzanie ku powstaniu europejskiej konstytucji, umacnianie wolności gospodarczej przy pozostawieniu i ochronie zdobyczy socjalnych oraz wspólna europejska polityka zagraniczna. Liberaliści postulowali ochronę pokoju i bezpieczeństwa na świecie, przestrzeganie konwencji z Lome, współpracę z państwami z basenu Morza Śródziemnego oraz jednomyślność w sprawach Europy Wschodniej i ZSRR (Deklaracja ze Stuttgartu z dnia 26 marca 1976)³⁴.

²⁷ „Intervention...”

²⁸ Note by Dr. Corneélis Berkhouwer to the Conference of Liberal Leaders. The Hague, 14–15 October 1972. Structure and election of an enlarged European Parliament and Liberal Cooperation in Europe, Materiały przekazane przez Biuro ALDE.

²⁹ K. Kik, op. cit., s. 172.

³⁰ PPE – Europejska Partia Ludowa.

³¹ L. Bardi, op. cit., s. 87.

³² Ibidem, s. 81 i 82.

³³ R. Hrbek, op. cit., s. 458; *About us. What is the ELDR. The European Liberal Democrat and Reform party*, <http://www.eldr.eu/en/about/the-european-liberal-democrat-and-reform-party>.

³⁴ Ibidem.

18 i 19 listopada 1977 roku obradował w Brukseli kongres reprezentantów partii liberalnych z Belgii, Danii, RFN, Francji, Włoch, Holandii i Wielkiej Brytanii. Z Belgii w kongresie uczestniczyli reprezentanci trzech partii politycznych. Była to Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (liberalna partia istniejąca w latach 1961–1992). Druga reprezentantka Belgii to Parti des Réformes et de la Liberté de Wallonie, a trzecia Parti Libéral Bruxellois. Danię reprezentowała Venstre, Danmarks Liberale Parti. Z RFN przyjechali reprezentanci Freie Demokratische Partei. Z Francji na kongres przybyli reprezentanci trzech partii: Parti Républicain, Parti Radical Socialiste oraz Mouvement des Radicaux de Gauche. Z Włoch przyjechali przedstawiciele dwóch partii politycznych: Partito Repubblicano Italiano oraz Partito Liberale Italiano. Z Luksemburga byli przedstawiciele Parti Démocratique, z Holandii Volkspartij voor Vrijheid en Democratie z Wielkiej Brytanii Liberal Party³⁵. Lektura programu skłania do wniosków o ponadczasowości programu. Liberałowie wyrażali niepokój: „Europa znajduje się zarówno w politycznym kryzysie, jak i gospodarczej recesji”. Postulowali umacnianie wartości liberalnych – wolności, praworządności, zaufania, solidarności, wolności poglądów i wypowiedzi. Podkreślali, że postęp jest zdobyczą, a liberalizm należy przeciwstawiać przemocy. Ich dążenia to: demokratyczna Europa, liberalne społeczeństwo, liberalna gospodarka. W programie znalazły się informacje dotyczące polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, hasła o polityce na rzecz współpracy i rozwoju. Liberałowie zwracali uwagę, że proces decyzyjny powinien być bliski obywatelom. Wskazywali też na znaczenie praw człowieka i praw obywatelskich, powoływanie się na Deklarację Praw Człowieka z 1948 roku oraz Międzynarodowe Pakty ONZ z 1966 roku. W części programu traktującym o potrzebie przestrzegania praw człowieka kluczową rolę odgrywa dorobek Rady Europy. W programie pojawiła się sugestia, że pierwsze bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego mają być manifestem na rzecz praw człowieka. To istotne zagadnienie w latach siedemdziesiątych w Europie, zważywszy na dorobek Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Gdy liberałowie wypowiadali się na temat instytucji europejskich, to wskazywali na zadanie rozwoju demokracji oraz kryterium umacniania różnorodności we Wspólnotach. Zjednoczona Europa według liberałów nie miała być „superpaństwem”, optowali za „harmonią i równowagą”. Według liberałów w przypadku instytucji potrzebny jest system „kontroli i równowagi”. Zdaniem liberałów w 1977 roku spośród instytucji dominowała Rada i politycy uważali, że ten stan rzeczy należy zmienić. Opowiadali się także za poprawą procesu decyzyjnego we Wspólnotach.

Istotny punkt manifestu poświęcony został sprawom społecznym. Punkty ciężkości to potrzeba solidarności, zaakcentowanie odpowiedzialności oraz przede wszystkim odpowiedzialności w kwestiach socjalnych. Liberałowie postulowali podjęcie działań w kierunku pobudzania wzrostu zatrudnienia. Opowiadali się za tym, by jednostki angażowały się w sprawy społeczne, miały własne pomysły i inicjatywy. Liberałowie przeciwstawiali się dyskryminacji kobiet i mężczyzn oraz postulowali ochronę zdro-

³⁵ „Wahlprogramm zur Europawahl 1979 der Europäischen Liberalen Demokraten. «Programm für Europa». Beschlossen auf dem ELD – Kongress in Brüssel am 18./19. November 1977, Archiv des Liberalismus, Druckschriftenbestand; Signatur D!-202, Archiviert als PDF – Dokument; Signatur IN 5-186.

wia i bezpieczeństwa. Popierali poprawę dostępu do informacji i udziału obywateli w procesie decyzyjnym. Wyrażali szacunek dla tożsamości innych kultur i tolerancji. W polityce oświatowej uważali, że trzeba chronić znajomość języków i być świadomym różnic kulturowych. Liberałowie chcieli umacniać wymianę kulturową, propagować znaczenie uniwersytetów, a także sportu. W programie znalazł się postulat ochrony środowiska. Zdaniem liberałów różnorodność w Europie to „naturalne, historyczne, architektoniczne i kulturowe dziedzictwo Europy”³⁶. W przypadku polityki regionalnej liberałowie popierali decentralizację władzy, sprzeciwiali się uniformizacji oraz postulowali działania na rzecz wzmocnienia regionów biednych. Wobec zabiegów na rzecz rozwoju liberalnej gospodarki apelowali o działania w kierunku wzrostu i zatrudnienia oraz unii gospodarczej³⁷.

Pierwotnie wybory do Parlamentu Europejskiego miały odbyć się w 1978 roku, ale Wielka Brytania poprosiła, by odbyły się rok później³⁸. Wskutek kampanii wyborczej z 1979 roku, tj. pierwszych bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego, liberałowie mogli utworzyć frakcję w Parlamencie Europejskim. Liberałowie w wyborach z 1979 roku wywalczyli 40 reprezentantów z 410. Wśród wygranych nieobecni byli brytyjscy Liberalni Demokraci – uważali, że to konsekwencja niekorzystnego systemu wyborczego w Wielkiej Brytanii. W ich odczuciu w przypadku zastosowania proporcjonalnego systemu wyborczego mieliby reprezentację. Ponadto w Wielkiej Brytanii wybory do Parlamentu Europejskiego odbyły się miesiąc po wyborach parlamentarnych, co spowodowało, że zainteresowanie wyborami u części wyborców zmalało³⁹. Niemcy ledwo przekroczyli próg wyborczy uzyskawszy poparcie rządu 6%. Wśród niemieckich liberałów przodował Martin Bangemann i to on objął przewodnictwo nad liberałami w Parlamencie Europejskim na lata 1979–1994⁴⁰.

We Francji podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego toczyła się ożywiona rywalizacja między Valéry Giscard d'Estaing a Jacquesem Chirakiem. Popularna Simone Veil wspierała V. Giscarda d'Estaing. Olbrzymi autorytet S. Veil we Francji oraz jej siła przekonywania i propagowania idei integracji europejskiej przyniosły efekty. Więźniarka z Oświęcimia, propagatorka pojednania francusko-niemieckiego, popularna minister zdrowia w kampanii wyborczej poruszała wielokrotnie problem obecności kobiet w życiu politycznym, co przyniosło jej uznanie. Ugrupowanie S. Veil otrzymało 27,6% poparcia Francuzów, a J. Chiraka 16,3%. Simone Veil została pierwszą kobietą przewodniczącą Parlamentu Europejskiego. Jej zwolennicy w głosowaniu pokonali socjalistów i komunistów⁴¹. Simone Veil stała się „instytucją” integracji europejskiej⁴². W przemówieniu inauguracyjnym działalność zwróciła uwagę, że wyzwaniem Europej-

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ P. Fontaine, op. cit., s. 154.

³⁹ E. Dyduch, *Wybory do Parlamentu Europejskiego*, Warszawa 2003, s. 87.

⁴⁰ A. Kruk, *Wolna Partia Demokratyczna (FDP) w Parlamencie Europejskim*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2009, nr 3, s. 355–266.

⁴¹ *Eine Premiere mit Überstunden*, „Die Zeit”, 20.07.1979; *Towards direct elections to the European Parliament*, „CARDOC journals” 2009, nr 4; S. Veil, *Und dennoch leben. Die Autobiographie der großen Europäerin*, Berlin 2009.

⁴² *A formidable figure*, „European Voice”, 24–30.10.1996.

czyków są „pokój, wolność i dobrobyt”, a celami „Europa solidarności, Europa niezależności i Europa współpracy”⁴³. W swojej późniejszej działalności na forum Parlamentu S. Veil zaznaczyła się jako obrończyni praw kobiet. Współuczestniczyła także w inicjatywach na rzecz zwalczania rasizmu i faszyzmu, współtworząc m.in. „Deklarację przeciwko rasizmowi i faszyzmowi”⁴⁴.

19 listopada 1981 roku na forum Parlamentu Europejskiego niemiecki minister spraw zagranicznych z ramienia partii liberalnej, Hans-Dietrich Genscher prezentował projekt Jednolitego Aktu Europejskiego. Projekt ten Genscher uzgodnił z ministrem spraw zagranicznych Włoch Emilio Colombo. Istotą było pogłębienie i poszerzenie procesu integracji⁴⁵.

Drugie bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego z 1984 roku przyniosły spadek liczby reprezentantów frakcji liberalnej z 38 do 31. Przewodniczącą frakcji na lata 1984–1989 została Simone Veil. Do Parlamentu Europejskiego wybrano wtedy 434 europosłów, odnotowany został brak reprezentacji niemieckiej. Sytuacja frakcji liberalnej uległa poprawie podczas kolejnych wyborów, w 1989 roku. Wśród 518 europosłów frakcję liberalną reprezentowało 49 polityków. Początkowo przewodnictwem nad frakcją przejął Valéry Giscard d'Estaing, sprawując je do czasu, gdy w 1991 roku Valéry Giscard d'Estaing zmienił barwy polityczne przechodząc z Grupy Liberalnej do EPL. Pociągnął za sobą Françoise Grossetête, Jean-Pierre Raffarin i André Soulier. Frakcja straciła wtedy ważną osobowość. Następcą V. Giscard d'Estaing i liderem frakcji w latach 1992–1994 został Franzuz Yves Galland⁴⁶.

W latach dziewięćdziesiątych w Parlamencie Europejskim frakcja liberalna stała się piwołatną (obrotową) – nie mając zasobów, by mieć większość, współpracowała z innymi partiami⁴⁷. W wyborach z 1994 roku do Parlamentu Europejskiego liberalowie wprowadzili 43 spośród 567 reprezentantów. Przewodniczącym frakcji w latach 1994–1998 był Holender Gijs de Vries.

Partia Europejskich Liberalów, Demokratów i Reformatorów po wyborach z 1999 roku liczyła 50 spośród 626 eurodeputowanych. Przystąpienie do Unii Europejskiej w 1995 roku Finlandii, Szwecji i Austrii wpłynęło na polepszenie sytuacji liberalów. Frakcja została poszerzona o 6 reprezentantów z Finlandii i 3 ze Szwecji⁴⁸.

Ważną osobowością wśród europejskich liberalów stał się Irlandczyk Pat Cox, przewodniczący Parlamentu Europejskiego w latach 2002–2004. Pat Cox zanim został eurodeputowanym, zajmował się pracą naukową oraz był dziennikarzem. Polityk ten

⁴³ Rede von Simone Veil (Straßburg, 17. Juli 1979), http://www.cvce.eu/obj/Rede_von_Simone_Veil_Straßburg_17_Juli_1979-de-174d384d-d5c7-4c02-ad78-b1f6fec9740a.html.

⁴⁴ P. Fontaine, op. cit., s. 249.

⁴⁵ J. J. Węc, *Projekty utworzenia Unii Europejskiej w latach 1975–1992. Od Raportu Tindemansa do Traktatu z Maastricht*, „Politeja” 2005, nr 4, s. 102–105.

⁴⁶ P. Fontaine, op. cit., s. 330; B. Kosowska-Gąstoł, *Europejska Unia Demokratyczna, czyli o współpracy partii chrześcijańsko-demokratycznych i konserwatywnych*, Kraków 2004, s. 170.

⁴⁷ B. Kosowska-Gąstoł, *Grupy polityczne w Parlamencie Europejskim VI kadencji (2004–2009) oraz udział w nich polskich delegacji narodowych*, w: K. Szczerki, op. cit., s. 56.

⁴⁸ P. Cox, Ireland in Europe. „Making eEurope happen: the perspective from Parliament” Perspectives on the Information Society. Seminar organized by the Irish Permanent Representation. Swissôtel Brussels, 28.03.2000.

domagał się, by Komisja Europejska była odpowiedzialna w sferze administracyjnej przed Parlamentem Europejskim i wpłynął w 1999 roku na ustąpienie Komisji Europejskiej kierowanej przez Jacquesa Santera⁴⁹. Wyrażał poparcie dla Strategii Lizbońskiej, postulował dążenie do rozwoju innowacyjności i konkurencyjności Unii Europejskiej. Opowiadał się za kształtowaniem Północnego Wymiaru Unii Europejskiej oraz na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności kontynentu⁵⁰. Inne z postulatów P. Coxa to: promocja społeczeństwa obywatelskiego i informatyzacja⁵¹. P. Cox w swojej wizji Europejskiej Polityki Społecznej promował proces *empowerment*, na rzecz przeciwdziałania społecznemu wykluczeniu⁵². W 2004 roku P. Cox popierał inicjatywę *Ireland for Europe*, na rzecz Traktatu lizbońskiego⁵³.

Sukcesem frakcji było poszerzenie w 2004 roku o Europejską Partię Demokratyczną, zrzeszającą francuską UDF (François Bayrou), Włoskie Drzewo Oliwne (Romano Prodi), włoską partię Margerita oraz Litewską Partię Pracy. Spośród polskich reprezentantów najbardziej znany był Bronisław Geremek, europoseł od 2004 roku do 13 lipca 2008 roku, dnia śmierci w wypadku samochodowym⁵⁴. Polską reprezentację stanowili też Jan Kułakowski (Partia Demokratyczna – demokraci.pl), Janusz Onyszkiewicz (Partia Demokratyczna – demokraci.pl), Grażyna Staniszevska (Partia Demokratyczna – demokraci.pl), w następstwie B. Geremka Andrzej Wielowieyski (Partia Demokratyczna – demokraci.pl), poseł do PE od 26 sierpnia 2008. Ponadto wybrany z listy Samoobrony RP Marek Czarniecki, wybrany z listy Platformy Obywatelskiej Paweł Piskorski (Stronnictwo Demokratyczne).

Przewodniczący liberał Graham Watson w 2004 roku zgłosił kandydaturę B. Geremka na urząd przewodniczącego Parlamentu Europejskiego. Wyrażał uznanie dla działań B. Geremka przed 1989 rokiem na rzecz przemian w Polsce⁵⁵. Niemiecki liberał Werner Hoyer komentował kandydaturę Geremka słowami: „Do dzisiaj żałuję, że Geremek, pomimo swego zaangażowania i naszego stałego poparcia, nie został przewodniczącym Parlamentu Europejskiego. Fakt, iż otrzymał znacznie więcej głosów niż miało nasze Porozumienie Liberalów i Demokratów na rzecz Europy (ALDE), stanowił jednak jakąś pociechę i był wyrazem wielkiego uznania, jakie okazała mu Europa”⁵⁶

⁴⁹ Pat Cox, *Biography*, http://www.europarl.europa.eu/former_ep_presidents/president-cox/biography/pl/default.htm.

⁵⁰ P. Cox, Seminar on the Northern Dimension of the EU organised by the Finnish Centre Party and the Swedish People's Party, Helsinki 26.02.1999.

⁵¹ P. Cox, Ireland in Europe. „Making eEurope happen: the perspective from Parliament” Perspectives on the Information Society. Seminar organized by the Irish Permanent Representation. Swissôtel Brussels, 28.03.2000.

⁵² P. Cox, Round Table Discussion on Social Exclusion and the future of European Social Policy, 9.09.1999.

⁵³ <http://www.patcox.ie/biopic>.

⁵⁴ B. Geremek, *Ojciec polskiego liberalizmu*, Łódź 2010; *Druga rocznica śmierci prof. Bronisława Geremka*, <http://www.geremek.pl/index.php?id=115>.

⁵⁵ *Liberals and Democrats propose Geremek as candidate for European Parliament President*, <http://www.grahamwatsonmep.org/news/latest-news/299-liberals-and-democrats-propose-geremek-as-candidate-for-european-parliament-president>.

⁵⁶ W. Hoyer, *Bronisław Geremek – z atencją o wielkim Europejczyku*, w: B. Geremek, *Ojciec polskiego liberalizmu...*, op. cit., s. 210.

Geremek zapisał się w historii Parlamentu Europejskiego jako obrońca Traktatu lizbońskiego i Karty Praw Podstawowych⁵⁷ – nazywając ją „światem wartości i fundamentem ideowym”⁵⁸. W przekonaniu B. Geremka Europa stanowiła istotną „konstrukcję etyczną”⁵⁹.

Fracja zmieniła nazwę z ELDR na ALDE Alliance of Liberals and Democrats for Europe (Sojusz Liberalów i Demokratów na rzecz Europy). Przewodniczący frakcji liberalnej Graham Watson promował dziesięciopunktowy „Program dla Europy”. Program sprowadzał się do działań na rzecz pokoju, budowania Europy federalnej, rozwoju Unii Europejskiej w kierunku potęgi gospodarczej, budowania Europy demokratycznej, rozwijania edukacji, demokratyzacja Unii i przestrzeganie praw człowieka. Pozostałe punkty programu to poprawa zarządzania gospodarczego w związku z wprowadzeniem euro. ALDE postulowała walkę z biurokracją i oszustwami finansowymi, troskę o ochronę środowiska, rozwój polityki regionalnej oraz korzystanie ze skutków globalizacji⁶⁰. Liberalowie przedstawiali się jako euroentuzjaści, zwolennicy wolnego rynku i handlu, popierający idee wolności ekonomicznej i światopoglądowej⁶¹.

Wyrazistym politykiem wśród liberalów jest Brytyjczyk Andrew Duff⁶², który jest posłem do PE od 1999 roku. W siódmej kadencji Parlamentu Europejskiego zasiada w Parlamencie Europejskim w Komisji Spraw Konstytucyjnych oraz jest członkiem Delegacji ds. wspólnej Komisji Parlamentarnej Unia Europejska–Turcja. Postuluje reformę systemu wyborczego do Parlamentu Europejskiego⁶³. Andrew Duff w swojej działalności parlamentarnej zasłynął z działań na rzecz zwiększenia demokratyzacji Parlamentu Europejskiego. Będąc współautorem wniosku Komisji Konstytucyjnej Parlamentu Europejskiego opowiadał się za utworzeniem w wyborach do Parlamentu Europejskiego jednej listy dla całej Unii Europejskiej, z której wybierałby wyborcy 25 eurodeputowanych. Lista ogólnoeuropejska musiałaby obejmować kandydatów z przynajmniej 1/3 państw członkowskich Unii Europejskiej. Tym samym istniałyby dwie listy: ogólnoeuropejska oraz krajowe. Wyborca jeden głos oddawałby na listę krajową, a drugi na ogólnoeuropejską. Zgodnie z reformą należy dążyć do zapewnienia odpowiedniego poziomu reprezentacji obu płci. A. Duff postuluje zmianę podziału miejsc do Parlamentu Europejskiego, przeprowadzanie wyborów w maju zamiast czerwcu oraz umożliwienie partiom europejskim prowadzenia kampanii wyborczych⁶⁴.

⁵⁷ *Karta Praw Podstawowych*, <http://www.geremek.pl/?id=102&lang=en>.

⁵⁸ *Traktat z Lizbony*, <http://www.ftp.geremek.pl/index.php?id=100>.

⁵⁹ D. Moisi, *Geopolityka emocji*, Warszawa 2012, s. 159.

⁶⁰ <http://www.alde.pl/program>; A. Derewońko, op. cit., s. 209–210.

⁶¹ P. Lisiewicz, *Liberalowie wobec konstytucji europejskiej i modelu integracji*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2008, nr 2, s. 103.

⁶² A. Duff informacje o swojej politycznej działalności zamieszcza na stronie <http://andrewduff.eu/en>.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ „Drugie Sprawozdanie w sprawie wniosku dotyczącego zmiany Aktu dotyczącego wyborów przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich z dnia 20 września 1976 roku (2009/2134(INI)). Komisja Spraw Konstytucyjnych. Sprawozdawca: Andrew Duff”, „Dokument z Posiedzenia Parlamentu Europejskiego PE472.030v03-00”; „Aktualności”, <http://www.europapraw.org/news/jakie-wybory-do-parlamentu-europejskiego>; „A big step forward for a United European Democracy”: Duff on electoral reform”, <http://www.europarl.europa.eu/>

Natomiast Holender Frits Bolkenstein nie zasiadał dotąd w Parlamencie Europejskim. Będąc za to Komisarzem ds. Rynku Wewnętrznego i Usług inspirował eurodeputowanych do dyskusji na temat dyrektywy usługowej. F. Bolkenstein zaśłynął również z wypowiedzi o różnorodnej i wielokulturowej Unii Europejskiej⁶⁵.

Inny z liberalów, Guy Verhofstadt⁶⁶, zwolennik federacji, zaznaczał: „Nie jestem zwolennikiem Europy dwóch prędkości – jestem zwolennikiem Europy jednej prędkości, ale jeżeli w przyszłości miałby się zarysować podział opinii co do dalszego kształtu Unii Europejskiej, to myślę że w takim razie niektóre państwa powinny pójść bardziej do przodu; szczególnie z tego względu, że posiadają wspólną walutę – euro”⁶⁷. G. Verhofstadt przedstawił swoją wizję Unii Europejskiej, gdy za sprawą odrzucenia przez Francję i Holandię upadł projekt konstytucji europejskiej. Przedstawił liczne słabości Unii Europejskiej: problemy strefy euro, nieprzestrzeganie zasady subsydiarności, niepowodzenie traktatu konstytucyjnego, fiasko Strategii Lizbońskiej, płytkość otwartej metody koordynacji. Zaznaczał, że Unia Europejska jest w kryzysie, nie stawia czoła kryterium konkurencyjności, jej dominującymi problemami są globalizacja i starzenie się społeczeństwa. Państwa europejskie – zaznaczył – chcą być w UE, jednak obywatele tych państw są rozczarowani, że Europejski Model Socjalny jest w zachwianiu. G. Verhofstadt widzi różnicę między generacją twórców Wspólnot Europejskich a młodym pokoleniem. Jego zdaniem obecna generacja nie ma świadomości i wizji rozwoju Europy, którą posiadali jej poprzednicy. G. Verhofstadt stwierdził: „pięćdziesiąt lat temu Unia Europejska została powołana po to, aby bronić wspólnych europejskich interesów i wartości; takich jak na przykład kwestie migracji, bezrobocia, kwestie gospodarcze czy wspólna polityka obronna. I myślę, że to właśnie stanowi o jej wartości i to powinno rozwijać się także w przyszłości”⁶⁸.

G. Verhofstadt w swojej koncepcji „Stanów Zjednoczonych Europy” opowiedział się za opracowaniem strategii rozwoju gospodarczego i społecznego Europy oraz reformą systemu podatkowego Unii Europejskiej. Postulował unowocześnienie technologiczne w Unii Europejskiej. W ramach unijnego obszaru sprawiedliwości i bezpieczeństwa proponował zwiększenie możliwości działania Europolu i Eurojustu. Domagał się działania sił zbrojnych UE, ministra spraw zagranicznych UE oraz europejskiej służby dyplomatycznej⁶⁹.

W 2012 roku G. Verhofstadt broniąc idei solidarnej Unii Europejskiej, popierał uwspólnotowanie długu i wprowadzenie euroobligacji⁷⁰.

news/en/headlines/content/20110415STO17908/html/A-big-step-forward-for-a-United-European-Democracy.

⁶⁵ F. Bolkenstein, *Unia wielonarodowościowa*, „Międzynarodowy Przegląd Polityczny” 2004, nr 5, s. 94–102.

⁶⁶ G. Verhofstadt, *Stany Zjednoczone Europy. Manifest dla nowej Europy*, Warszawa 2007, s. 83; K. Gawron, *Strefa Euro jako twarde jądro Europy. Wizja Europy Guy'a Verhofstadta*, „Dialogi Polityczne” 2008, nr 10, s. 407–410; M. Tomaszuk, *Recenzja książki Guy Verhofstadta, Stany Zjednoczone Europy*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2007, nr 1, s. 355–358.

⁶⁷ *Premier Królestwa Belgii Guy Verhofstadt*, 13.04.2007, <http://www.polskieradio.pl/9/313/Artykul/220123,Premier-Krolestwa-Belgii-Guy-Verhofstadt>.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ M. Tomaszuk, op. cit.

⁷⁰ *Merkel i Hollande są jak małe dzieci*, „Rzeczpospolita”, 28.06.2012.

W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku liberałowie odnieśli sukcesy w RFN i Bułgarii. Klęską i brakiem reprezentacji okazały się wybory w Austrii, Polsce i na Węgrzech⁷¹. Aktualnie liberałowie w swoim programie skupiają się na obronie wolności obywatelskiej, rozwoju gospodarczym przy poszanowaniu ochrony środowiska, reformie budżetu unijnego, działaniach na rzecz wzrostu i zatrudnienia. Istotne znaczenie w aktywności eurodeputowanych z frakcji liberalnej odgrywa polityka międzynarodowa.

Mimo że frakcja nie odgrywa wiodącej roli w Parlamencie Europejskim, to jednak wpływa na kształt procesu decyzyjnego tej instytucji. Wielu z jej liderów, jak S. Veil, na stałe zapisało się w historii nie tylko swoich państw, ale i Wspólnoty, a obecnie Unii Europejskiej.

Summary

Liberals in the European Parliament

The Liberals have forced their own beliefs through since European structures began to emerge, but their impact on the concept of integration was weaker than that voiced by the Christian Democrats and the Social Democrats. Factional activity in the European Parliament is another form of the operation of political parties, alongside traditional international party congresses. The paper presents the projects and views of liberal politicians on the process of European integration. Particular attention is paid to the opinions of Gaetano Martino, Cornelis Berkhouwer, Simone Veil, Pat Cox, Graham Watson and Andrew Duff.

⁷¹ M. Kozera, *Europejskie „rodziny” partii w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku*, w: A. Sokala, B. Michalak, A. Frydrych, R. Zych, *Wybory do Parlamentu Europejskiego. Prawne, polityczne i społeczne aspekty wyborów*, Toruń 2010, s. 105.